कानीह भूतान्युपसेवसे त्वं सन्तिष्ठसे कानि न सेवसे त्वं । तानि त्रिलोकेश्वरभूतकान्ते तत्त्वेन मे ब्रूहि महर्षिकल्पे । ५१
एवं तदा श्रीरभिभाष्यमाणा देव्या समक्षं गरुडध्वजस्य । उवाच वाक्यं मधुराभिधानं मनोहरं चन्द्रमुखी प्रसन्ना ।
॥ श्रीरुवाच ॥ वसामि नित्यं सुभगे प्रगल्भे दक्षे नरे कर्म्मणि वर्त्तमाने । अक्रोधने देवपरे कृतज्ञे जितेन्द्रिये नित्य
मुदीर्णसत्त्वे ।
नाकर्म्मशीले पुरुषे वसामि न नास्तिके साङ्करिके कृतघ्ने । नभिन्नवृत्ते न नृशंसवर्णे न चापि चौरे न गुरुव्यसूये ।
ये चाल्पतेजोबलसत्त्वमानाः क्लिश्यन्ति कुप्यन्ति च यत्र तत्र । न चैव तिष्ठामि तथाविधेषु नरेषु सङ्कुप्तमनोरथेषु ।
यश्चात्मनि प्रार्थयते न किञ्चिद्यश्च स्वभावोपहतान्तरात्मा । तेष्वल्पसन्तोषरतेषु नित्यं नरेषु नाहं निवसामि सम्यक् । ५२५
स्वधर्म्मशीलेषु च धर्म्मवित्सु वृद्धोपसेवानिरतेषु दान्ते । कृतात्मनि चान्तिपरे समर्थे चान्तासु दान्तासु तथाबलासु ।
सत्यस्वभावार्जवसंयुतासु वसामि देवद्विजपूजिकासु । प्रकीर्णभाण्डामनपेक्षकारिणीं सदा च भर्तुः प्रतिकूलवादिनीं ।
परस्य वेश्माभिरतामलज्जामेवंविधां स्त्रीं परिवर्ज्जयामि । वसामि नारीषु पतिव्रतासु कल्याणशीलासु विभूषितासु ।
सत्यासु नित्यं प्रियदर्शनासु सौभाग्ययुक्तासु गुणान्वितासु । पापामचोक्षामवलेहिनीञ्च व्यपेतधैर्य्यां कलहप्रियाञ्च ।
निद्राभिभूतां सततं शयानामेवंविधां तां परिवर्जयामि । यानेषु कन्यासु विभूषणेषु यज्ञेषु मेघेषु च वृष्टिमत्सु । ५२०
वसामि फुल्लासु च पद्मिनीषु नक्षत्रवीथीषु च शारदीषु । गजेषु गोष्ठेषु तथासनेषु सरस्सु फुल्लोत्पलपङ्कजेषु ।
नदीषु हंसस्वननादितासु क्रौञ्चावघुष्टासु सुशोभितासु । प्रकीर्णकूलद्रुमराजितासु तपस्विसिद्धद्विजसेवितासु ।
वसामि नित्यं सुबहूदकासु सिंहैर्गजैश्चाकुलितोदकासु । मत्ते गजे गोवृषभे नरेन्द्रे सिंहासने सत्पुरुषेषु नित्यं ।
यस्मिन् जनो हव्यभुजं जुहोति गोब्राह्मणं चार्चति देवताश्च । काले च पुष्पैर्व्वलयः क्रियन्ते तस्मिन् गृहे नित्यमुपैमि वासं ।
स्वाध्यायनित्येषु सदा द्विजेषु क्षत्रे च धर्म्माभिरते सदैव । वैश्येच कृष्याभिरते वसामि शूद्रे च शुश्रूषणनित्ययुक्ते । ५२५
नारायणे त्वेकमना वसामि सर्व्वेण भावेन शरीरभूता । तस्मिन्हि धर्म्मः सुमहान्निविष्टो ब्रह्मण्यता चात्र तथा प्रियत्वं ।
नाहं शरीरेण वसामि देवि नैवं मया शक्यमिहाभिधातुं । भावेन यस्मिन्निवसामि पुंसि स वर्द्धते धर्म्मयशोऽर्थकामैः ।
इति श्रीमहाभारते अनुशासनपर्व्वणि आनुशासनिके पर्व्वणि रुक्मिणीश्रीसंवादे एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥
॥ युधिष्ठिर उवाच ॥ स्त्रीपुंसयोः संप्रयोगे स्वर्गः कस्याधिको भवेत् । एतस्मिन् संशये राजन् यथावद्वक्तुमर्हसि ।
॥ भीष्म उवाच ॥ अत्राप्युदाहरन्तीममितिहासं पुरातनं । भङ्गास्वनेन शक्रस्य यथा वैरमभूत्पुरा ।
पुरा भङ्गास्वनो नाम राजर्षिरतिधार्म्मिकः । अपुत्रः पुरुषव्याघ्र पुत्रार्थं यज्ञमाहरत् । ५१०
अग्निष्टुतं स राजर्षिरिन्द्रदिष्टं महाबलः । प्रायश्चित्तेषु मर्त्यानां पुत्रकामेषु चेष्यते ।
इन्द्रो ज्ञात्वा तु तं यज्ञं महाभागः सुरेश्वरः । अन्तरं तस्य राजर्षेरन्विच्छन्वियतात्मनः ।
नचैवास्यान्तरं राजन् स ददर्श महात्मनः । कस्यचित्त्वथ कालस्य मृगयाङ्गतवान्नृपः ।
ददमन्तरमित्येव शक्रो नृपममोहयत् । एकोऽश्वेन च राजर्षिर्भ्रान्त इन्द्रेण मोहितः ।
न दिशो ऽविन्दत नृपः क्षुत्पिपासार्द्दितस्तदा । इतश्चेतश्च वै धावन् श्रमतृष्णान्वितो नृपः । ५१५
सरोऽपश्यत् सुरुचिरं पूर्णं परमवारिणा । सोऽवगाह्य सरस्तात पाययामास वाजिनं ।
अथ पीतोदकं सोऽश्वं वृक्षे बद्ध्वा नृपोत्तमः । अवगाह्य ततः स्नातस्तत्र स्त्रीत्वमवाप्तवान् ।